

Alamizna vagy együttműködés?

(Európai uniós kapcsolataink kölcsönös előnyeiről)

Az Európai Unió 2007-2013-as évekre vonatkozó költségvetési támogatásának felhasználása a 2010-2015 közötti években csúcsosodott ki Magyarországon, elérte a GDP 3-4, majd 5-6 százalékát. Tavaly már nem sok lehívható pénz maradt, az új költségvetés pedig még nem indult el. (Mivel a földalapú uniós agrártámogatások nagyjából a GDP egy százalékát teszik ki, ugyanannyit, amennyit be kell fizetnünk a közös kasszába, a kettő semlegesíti egymást, a fenti számokban nem szerepelnek.) Ehhez jönnek még a külföldön dolgozó magyarok hazautalásai, melyek a GDP 2-2,7 százalékát teszik ki. (Ez nettó összeg, levontuk belőle az itteni külföldiek jövedelem-transzferét.) A mérleg másik serpenyőjébe kerül az itt működő külföldi vállalatok profitkivonása, mely az elmúlt években a GDP 4-6 százalékával ért fel. Ezek kb. háromnegyed részben a fejlett európai tagállamokhoz köthetők.¹

A fentiekre hivatkozva hallani egyes ismert közgazdászoktól hol gúnyosan, hol kárörvendve, hogy EU-támogatások nélkül a GDP növekedése másfél százalékponttal kisebb lenne (Csaba László), vagy egyáltalán nem lenne növekedés (Vértes András, Róna Péter), Farkas Zoltán pedig „megismételhetetlen ingyenpénzbőségről” beszél.

A pénzügyi mozgásoknak ez az egyenlege valóban nekünk kedvez. De ezen kívül még más tételeket is figyelembe kell venni, melyek a kivont jövedelmek körét bővítik. A nálunk működő leányvállalatok és külföldi anyavállalataik közötti cserekapcsolatok során olyan árazási „technikákat” alkalmaznak, melyek révén jelentős jövedelmet vonnak ki az országból – ezeket csak bennfentes számításokkal és szakértői becslésekkel lehet megállapítani. Amikor nagy áruházláncok, pl. a Tesco veszteséget mutatnak ki, amögött ilyen praktikákra kell gyanakodnunk. Könnyebben számbavehetők viszont a magyar kormány által a külföldi működőtőkének nyújtott bőkezű támogatások (ingyen telephely, foglalkoztatási támogatás, adókedvezmények, sőt, az első évekre adómentesség).

Vannak, akik szerint a fejlett eu-s országokkal folytatott külkereskedelmünkben elszenvedett cserearány-romlást is ide kell sorolni. Ez erősen vitatatható, bár lehet érvet felhozni mellette: szabadkereskedelmi övezetben a kevésbé fejlett országnak nincs lehetősége az erősebbek exportjával szembeni védekezésre.² Sokan vehemensen még a külföldi hitelekért fizetett kamatokat is itt említenek (lásd „kamatrabszolgaság”), de ez közgazdasági szempontból nem indokolt. Végül nem mehetünk el szó nélkül az eu-s támogatások jellegének megítélése mellett sem. Nálunk közkeletűen a gazdag országok jótékonykodásának, emberbaráti gesztusnak tekintik. Ez tévedés. A társulási szerződést követően lebontottuk a vámhatárokat, védtelenné tettük magunkat. Lemondtunk arról, hogy védjük gazdaságunkat és piacunkat a fejlettebb versenytársakkal szemben. Ennek fejében az EU hozzájárul azoknak a régióknak a

¹ Lásd ezek grafikus ábrázolását a mellékletben.

² Hála az égnek, az utóbbi években külkereskedelmünkben jelentős cserearány-javulás történt. (Azaz: export-áraink kedvezőbben alakultak, mint az import-árak. Ez az alacsony energiaáraknak (olaj, földgáz) tulajdonítható. A tendencia az EU-15-ökkel folytatott kereskedelmünkre nagy valószínűséggel nem vonatkozik.)

fejlesztéséhez, ahol a jövedelem nem éri el az EU átlagát. Én hajlamos vagyok azt feltételezni, hogy összességében inkább mi támogatjuk az EU 15-öket, mint fordítva. Ezt támasztja alá Günther Oettinger német EU-biztos februári kijelentése, miszerint a németeknek megéri támogatni a kelet-európai országokat, mert a pénz nagy része az ő gazdaságukba csorog vissza.

Róna Péter a vele készített interjúban még a külföldi vállalatok magyarországi tevékenységét is támogatásként fogja fel, mely nélkül helyzetünk tragikus lenne. Ez meglepő kijelentés. Azt sugallja, mintha a nagy külföldi cégek hazai leányvállalatai emberbaráti szándékkal jönnének Magyarországra. Mintha ez nem egy kétoldalúan előnyös gazdasági kapcsolat lenne. Hogy nem szivességről van szó, azt jelzi a repatriált profit mennyisége, valamint az, hogy e nemzetközi nagyvállalatok üzleti eredményében jelentős szerepet játszik az a bevétel, melyhez kelet-európai leányvállalataik az olcsó helyi munkaerő révén jutnak. (Arról nem is beszélve, hogy a privatizálások idején pl. a hazai élelmiszeripar felvásárlása különösen nem filantróp megnyilvánulás volt részükről.)

Ha viszont e kijelentés mögött az áll, hogy Magyarország és a hasonló fejlettségű országok maguktól nem lennének képesek ilyen fejlett technológiák előállítására és működtetésére, és emiatt állandóan hálálkodniuk kellene, akkor messzemenő következtetésekre jutunk. Akkor pl. valahányszor az okostelefonunkhoz nyúlunk, vagy bekapcsoljuk a laptopunkat, meg kell köszönnünk Heisenbergnek, Bohrnak, Rutherfordnak és tudós társaiknak, hogy a múlt század elején behatoltak az atomba. Ez helyén való is lenne. De kinek jutna eszébe levonni a nemzeti termékből azt a növekményt, melyet ezen eszközök használatának köszönhetünk?

(Hozzáteszem: ez Németországon, Dánián és Anglián kívül szinte minden más országra vonatkozna, nem csak Magyarországra.) Vagy kinek jutna eszébe kiszámítani (hát még levonni!), hogy a GDP hanyad-része tulajdonítható Alessandro Voltának, amiért kétszáz évvel ezelőtt a rézdrótra felfüggesztett, még friss békacomb rángatózásából az elektromosságra következtetett? Ily módon gondolkodva ahhoz is eljutnánk, hogy a magyarok – ha csak a saját képességükre lennének utalva – most egy lovaskocsira szerelt T-modell karosszériával „autóznának” – ugyanis a kocsik állítólag magyar találmány, a T-modell karosszériáját köztudomásúan egy magyar, Galamb József alkotta meg, viszont az Otto-motor német találmány. (De hogyan autóznának azok a nemzetek, melyek nevéhez sem a kocsik, sem a karosszéria, sem az Otto-motor feltalálása nem köthető?)

A gazdasági kapcsolatokból származó előnyök megoszlása a közgazdaságtan egyik fontos és bonyolult kérdése. A liberális klasszikus közgazdaságtan alfája és omegája a szabad kereskedelem, mely feltételezi, hogy az mindkét félnek előnyös. (Az angol imperializmus hőskorában ha valaki ebben nem hitt, azt ágyúszádokkal kényszerítették a „szabad” kereskedelemre – mint a kínaiakat, akik meg akarták akadályozni a milliárdok tönkretevő, de az angoloknak igen jövedelmező ópium-kereskedelmet.) David Ricardo az eltérő természeti adottságokat kihasználó komparatív előnyök mellett érvelt,³ később egy úgynevezett „tényező-ellátottságon” alapuló elmélet (a Hecksher-Ohlin tétel) volt divatban. Mára bebizonyosodott, hogy a fejlettebb gazdasági struktúrával rendelkező ország nagyobb

³ Most 200 éve, 1817 április 19-én megjelent, *On the Principles of Political Economy and Taxation* c. főművének alapgondolata ma is érvényes.

mértékben profitál a kereskedelemről, a regionális integrációk a fejlettebb tagországoknak kedveznek. A sokak által fetisizált eu-s támogatások csak mérséklék, de nem egyenlítik ki e hátrányokat.

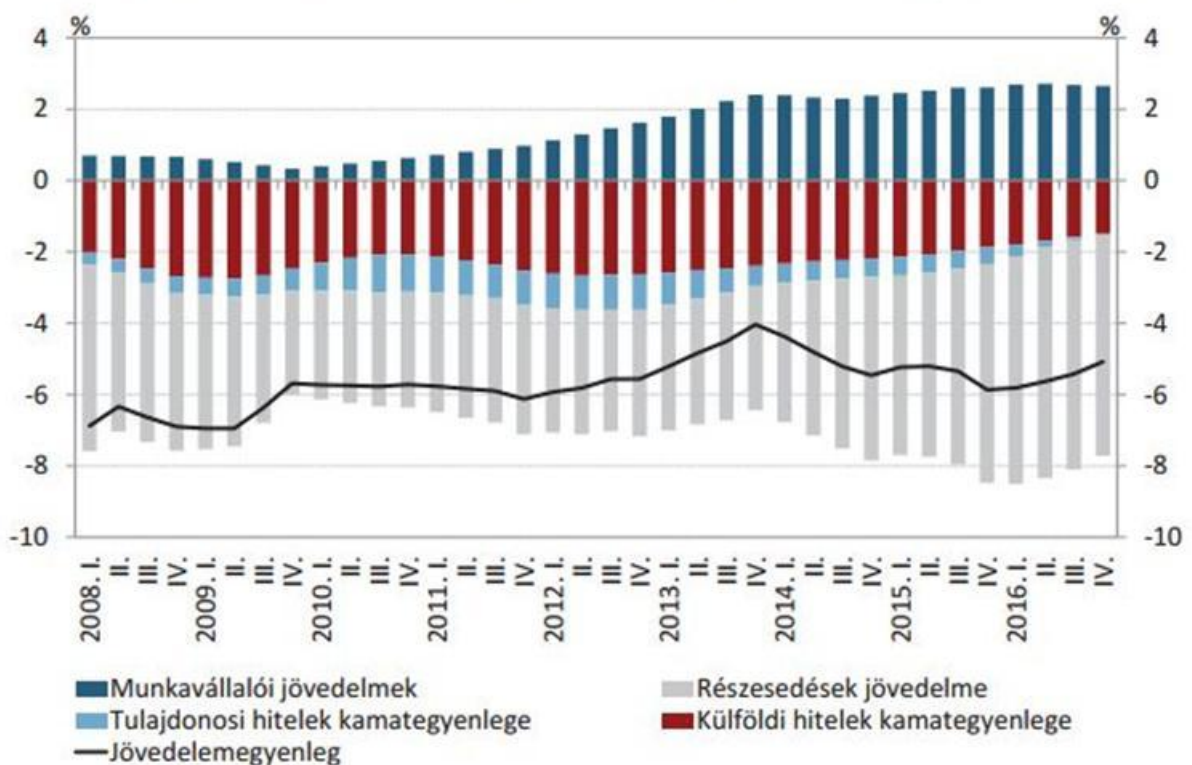
Kiss Károly
 kisskaroly.x3.hu
 kisskaroly.fw.hu
 mno.hu Kiss Károly

(Megjelent a Magyar Idők 2017. május 3-i számában)

Grafikus melléletek:

(az MNB 2017 áprilisi fizetési mérleg jelentéséből)

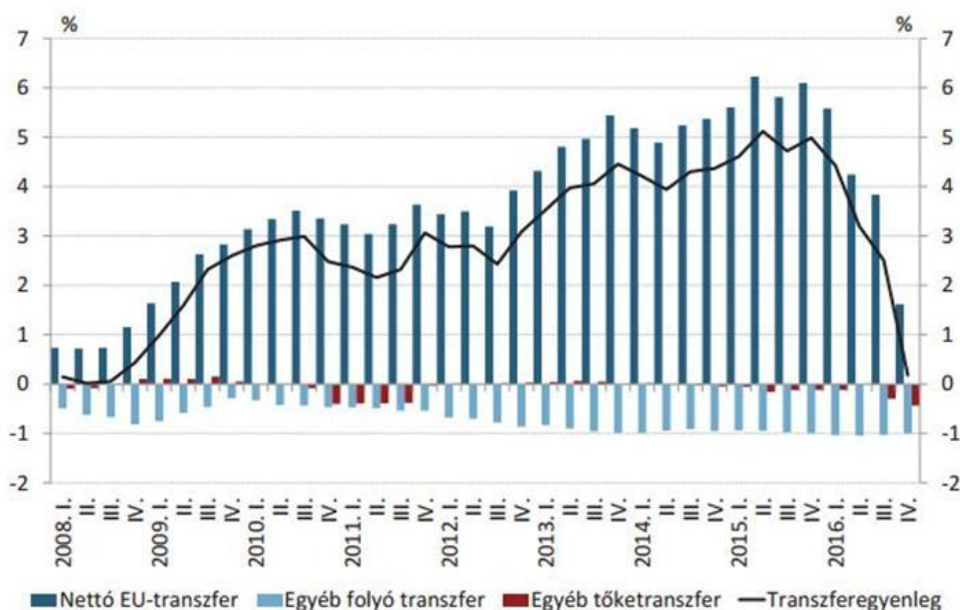
11. ábra: A jövedelemegyenleg tételeinek alakulása (a GDP arányában, négy negyedéves értékek)

Felső sötétkék oszlopok: a hazautalt (mínusz tőlünk kiutalt) munkavállalói jövedelmek egyenlege 2010 óta növekszik, 2013 óta pedig a GDP 2-2,7 százalékát teszi ki.

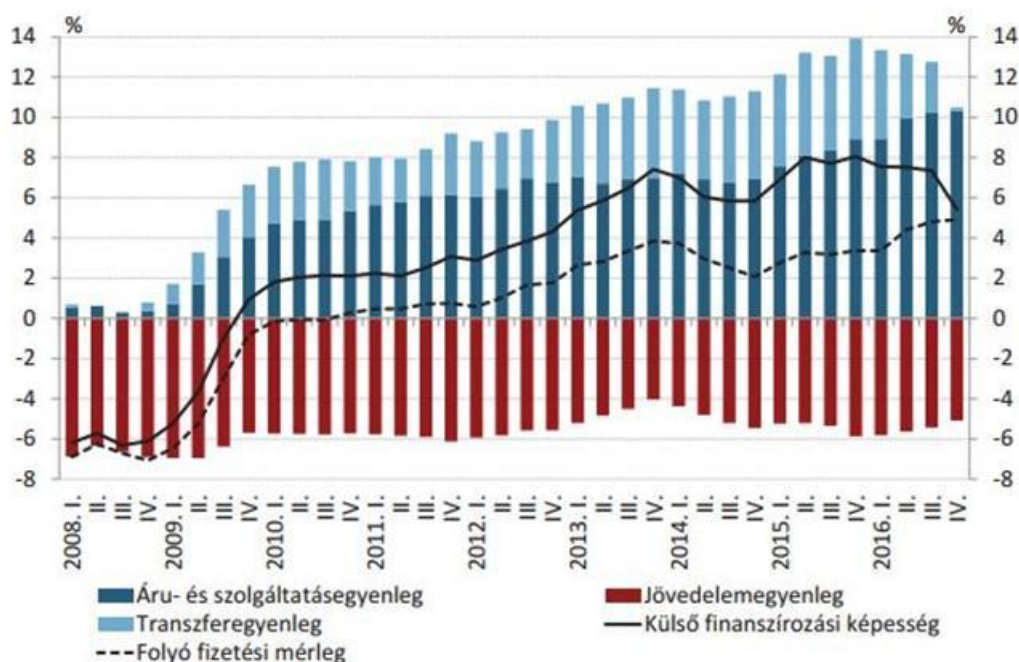
Világosszürke oszlopok a negatív tartományban: részesevések jövedelme (azaz repatriált profit), 2014 óta növekvő, 2016-ban elérte a GDP 6 százalékát. A hazai külföldi befektetésekben az eu-s tagállamok részesevése 70 százalék körüli, ezért a repatriált profit megoszlása is hasonló lehet.

16. ábra: A transferegyenleg alakulása (a GDP arányában, négy negyedéves mutatók)

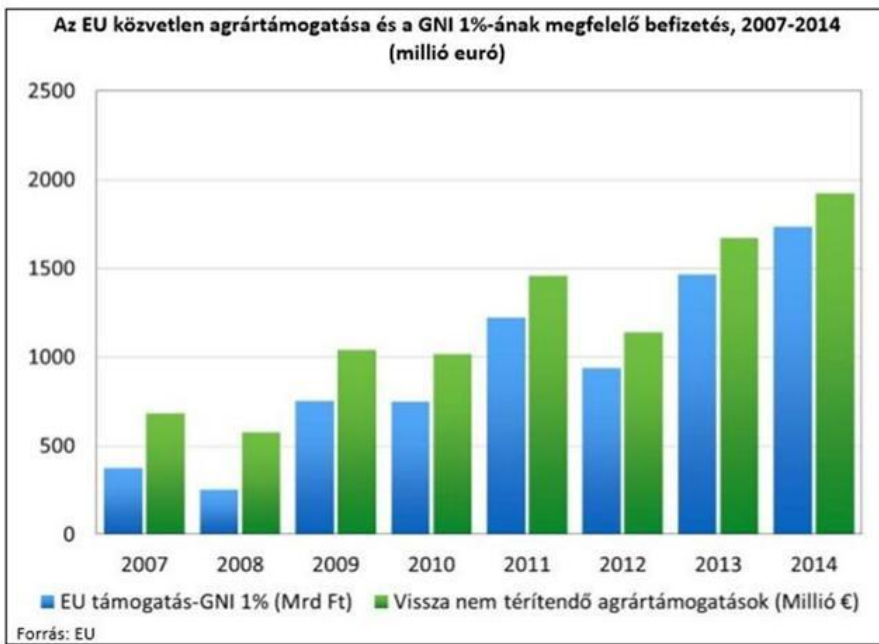

Sötét oszlopok a pozitív tartományban: nettó EU-transzfer, azaz eu-s támogatások; 2010-2012-ben a GDP 3 százaléka fölött, 2013-2015-ben: 4-5, majd 5-6 százalék.

2. ábra: A külső finanszírozási képesség alakulása és annak komponensei (négy negyedéves, GDP arányában)

Az ábra középső sávja, az áru- és szolgáltatásegyenleg elemzésünk szempontjából most nem fontos. A mínusz tartományban lévő jövedelemegyenleg (kivont jövedelmek) szemmel láthatólag nagyobb, mint az eu-s támogatások felső, világoskék sávja. (A jövedelemegyenleg tételeit lásd a legelső grafikonon.)

Ennek az ábrának a forrása a GKI-ben készült: *A "költésgvetési csoda": miért törékeny a stabilitás?* c. tanulmány.